

Pelikán, Jarmil

Počátky vratislavské slavistiky

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1991, vol. 40, iss. D38, pp. [141]-149

ISBN 80-210-0339-1

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108250>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

J A R M I L P E L I K Á N

POČÁTKY VRATISLAVSKÉ SLAVISTIKY

V široké škále badatelských zájmů prof. Franka Wollmana se na jednom z čelných míst nalézá problematika národního obrození u Slovanů (připomenou alespoň dvě knižní publikace: Slovanství v jazykově literárním obrození u Slovanů, 1958, a Slavismy a antislavismy za jara národů, 1968). Do rámce tohoto mnohostranně rozvětveného výzkumného úsilí náleží v daném období i otázka formování slavistiky jako vědního oboru. Ve svém příspěvku chtěl bych v této souvislosti připomenout několik méně známých skutečností, svědčících o Purkyňově přínosu k zavádění slavistiky do vysokoškolské výuky.

V druhé polovině 18. a na počátku 19. století se na mnoha místech rozvíjelo bádání o slovanských národech, jejich historii, jazycích, literaturách a nejrůznějších projevech jejich kulturního života. Stále naléhavěji vystávala nejen potřeba systematizace narůstajícího množství poznatků, jejich syntetického pojetí a začlenění do obecného souhrnu poznání v oblasti společenských věd, ale také nutnost zařazení vědy o Slovanech do univerzitních oborů. Tato potřeba byla pochopitelně pocíťována především ve slovanských zemích, ale projevovala se i v některých dalších evropských státech.¹ Zpočátku to byli v prvé řadě němečtí osvícenští vědci a myslitelé, kteří projevovali soustavnější zájem o východní Evropu. Svými

¹ Obsáhlá bibliografie prací k těmto otázkám je uvedena v publikacích: *Stúdie z dejín svetovej slavistiky do polovice 19. storočia*. Bratislava 1978; Š i m e e č e k Z.: *Výuka slovanských jazyků a slavistická studia v období českého národního obrození*. In: *Slovanské historické studie XII*, 1979, s. 201—245; K u d ě l k a, M.: *O pojetí slavistiky. Vývoj představ o jejím předmětu a podstatě*. Praha 1984; *Práce z dějin slavistiky I—XI*, Praha 1970—1988, Univerzita Karlova.

pracemi a výměnou vědeckých poznatků s badateli slovanskými tak vedle nich přispívali ke konstituování slavistiky.

Postupně se zásluhou předních učenců vytvářela centra slavistického bádání. Vedle vídeňského a pražského střediska, vzniklého kolem Josefa Dobrovského a jeho žáků, měla v tomto směru značný význam ruská ohniska vědeckého a kulturního života. Na polském území vyvíjela v dané oblasti rozsáhlou činnost Varšavská učená společnost, dále univerzity v Krakově a ve Vilně i nově vznikající univerzita varšavská. Rovněž na Balkáně po Paisijových a Rajičových Dějinách vzrůstalo slovanské uvědomění a snaha po zkoumání širě pojímané společné problematiky, která se sporadicky projevovala již dříve.

Na několika univerzitách pronikal obecnější slovanský aspekt do přednášek o řeči a literatuře jednotlivých slovanských národů. Praktické zřetele si vynutily v některých duchovních seminářích, středních, vysokých a vojenských školách lektorská cvičení ze slovanských jazyků, která někdy nabývala srovnávacího charakteru. Vyskytovaly se i pokusy o zavedení stolic slavistiky na univerzitách. První slavistická katedra, vedená M. T. Kačenovským, vznikla v r. 1811 v Moskvě. Kromě tohoto krátkodobě trvajícího pokusu bývá uváděn rovněž varšavský z r. 1817,² charkovský z r. 1818 a plán na zřízení slavistických kateder na všech ruských univerzitách. Jejich vedení mělo být svěřeno také českým a slovenským učencům, zvláště P. J. Šafaříkovi.³ Ten však v dopise J. E. Purkyňovi ze dne 14. června 1830 oznamoval, že z ohledu na manželčinu nemoc nebude moci odejít do Petrohradu. Zároveň se dotazoval na pravdivost informace o zřizování katedry slavistiky v Berlíně, na kterou měl být povolán.⁴ Purkyně totiž po získání vynikající vědecké pozice ve Vratislavi a v Berlíně připravoval půdu pro zřizování kateder slavistiky v Prusku, kde v té době byly okolnosti příznivější nežli v meternichovském Rakousku.

Ve Vratislavi získal Purkyně pro tuto myšlenku rektora J. F. Wachlera a prof. E. T. Gauppa. Purkyně i Gaupp hovořili o této otázce v létě r. 1830 s B. Kopitarem ve Vídni. Všichni tři viděli nejvhodnějšího kandidáta pro Vratislav v Šafaříkovi. Purkyňovo cílevědomé úsilí pomoci Šafaříkovi začalo tak nabývat konkrétnější podobu. Přispíval do fondu k jeho podpoře,⁵ recenzoval jeho práce, které uváděl v širší známost i ve svých sla-

² V. A. Francev (*Začátky slavistických studií na Rusi a v Polsku*. Atheneum, 1, 1922—1923, 1—3, s. 73) uvádí, že ve Varšavě byla r. 1817 „zřízena stolice slovanských nářečí, nepochybně přispěním Lindeho.“ T. Żabski (*František Ladislav Čelakovský na katedře slawistyki we Wrocławiu*. Acta Universitatis Wratislaviensis, 30, *Prace Literackie* VI, Wrocław 1964, s. 159) zaznamenal, že „přes několik pokusů“ se ve Vilně a ve Varšavě katedru slavistiky nepodařilo zřídit.

³ *Literatura česká devatenáctého století 1*. Praha 1911, s. 766 n.; Vacek J.: *Pokus o založení slovanské knihovny v Petrohradě v l. 1818—1833*. In: 50 let Slovanské knihovny v Praze, Praha 1976.

⁴ *Dopisy Pavla Josefa Šafaříka J. E. Purkyňovi*. Slovanský sborník, 6, 1887, s. 45 až 46.

⁵ Paul, K.: *Pavel Josef Šafařík*, Praha 1961, s. 76.

vistických statích a v písemném styku se zahraničními učenici. Byl rovněž prostředníkem mezi Šafaříkem a Herderovým stoupencem Wachlerem, který ovlivnil Šafaříkovy rané práce.⁶ Vyřizováním potřebných formalit s berlínským ministerstvem na jedné straně a Šafaříkem na straně druhé pověřila vratislavská univerzita prof. Gauppa. Jednání o návrhu na zřízení katedry slavistiky ve Vratislavi probíhalo úspěšně, proti návrhu se však se vši rozhodností postavil prušácky smýšlející kurátor univerzity Neumann. K tomu, že pokročilé jednání nakonec k cíli nevedlo, kromě Neumannových námitek nepochybně přispěly politické události,⁷ především polské listopadové povstání, které mělo sice značný ohlas u německé liberálně a demokraticky smýšlející veřejnosti, avšak ve vládních kruzích vyvolávalo pochopitelné obavy a příslušná mocenská opatření.

Bylo nutno posečkat, než se znovu vytvoří příznivější situace. Mezitím Purkyňovi náhle zemřely dvě dcery, matka a manželka. Tím usilovněji se potom soustředil na výzkumnou a pedagogickou práci. Polským a lužickosrbským studentům vytvořil ve svém bytě příhodné studijní podmínky, dal jim k dispozici svou unikátní knihovnu, v nedělních besedách je učil česky a pomáhal jim poznávat kulturní dění ve slovanských zemích. Sledoval jejich snahy o rozvíjení studentského spolkového života a r. 1836 jim pomohl na univerzitě založit sdružení nazvané Literárně slovanská společnost (Towarzystwo Literacko-Słowiańskie). Vedení spolku a odpovědnost za jeho činnost vzal na sebe a až do svého odchodu do Prahy r. 1850 ho zastupoval před vedením univerzity, neohroženě bránil a ochraňoval při úředních a policejních zásazích. Byl to vlastně průkopnický pokus o slavistický seminář, v němž o slavistické problematice nejčastěji referoval sám Purkyně. Jeho příklad a jím vytvořená tradice systematické a mnohostranné studijní činnosti daly sdružení pevný základ. Za padesát let trvání spolku prošlo jeho výchovou kolem tisíce členů, zhruba stejný byl počet přednesených referátů, z nichž řada byla věnována slavistické problematice (dějinám slovanských národů, jejich jazykům, literaturám, národopisu, folklóru, mytologii, právu, vědám, umění, překladatelským otázkám apod.).⁸ Purkyně sám se pokoušel o slovesnou tvorbu, překládal, v tehdejších časopisech uveřejňoval své slavistické práce a k této činnosti vedl i své svěřence. Navazoval jim spojení s redakcemi, obro-

⁶ *Literatura česká devatenáctého století 2*, Praha 1903, s. 571—572. Šlo především o Wachlerovu práci *Versuch der allgemeinen Geschichte der Litteratur*, 1—4, Lemgo 1793—1801, vydávanou později s názvem *Handbuch der Geschichte der Litteratur*.

⁷ Srov. dopis J. E. Purkyně F. Palackému ze dne 16. března 1832, in: *Jana Ev. Purkyně Korespondence I*. Vydal dr. Jaroslav Jedlička, Praha 1920, s. 2.

⁸ Maleczyńska, E.: *Polskie tradycje naukowe i uniwersyteckie Wrocławia*. Wrocław 1946, s. 64—67; H. Barycz: *Rola Polaków w uniwersytecie wrocławskim*. Wrocław 1946, s. 15—19; Mikulski, T.: *Temat Wrocław*, Ossolineum 1961, s. 57—92; Achremowicz, E.: — Żabski, T.: *Towarzystwo Literacko-Słowiańskie we Wrocławiu 1836—1886*. Ossolineum 1973.

zenskými vlasteneckými institucemi i jednotlivými pracovníky. U největšího českého přírodovědce se ve Vratislavi sbíhaly nitky mezislovanské kulturní spolupráce, zajížděli k němu a korespondovali s ním slavisté, spisovatelé, publicisté a národní buditelé. Vratislav se stala živým slavistickým centrem, Purkyňův dům byl nazván „jedynym ogniskiem literatury słowiańskiej we Wrocławiu“.⁹ Literárně slovanská společnost vychovala řadu slovesných tvůrců, vědců a význačných pracovníků různých oborů, kteří se trvale zapsali do polských a lužických kulturních dějin.

Později uveřejňované korespondence čelných obrozenských představitelů bohatě dokládají Purkyňovu široce rozvětvenou a intenzivní mezislovanskou kulturní a vědeckou aktivitu. Právě tato cílevědomá snaha směřující k rozhojňování poznatků o slovanských národech, k jejich všestrannému rozvoji, vzájemnému poznání a součinnosti, spolu s Purkyňovým širokým kulturním rozhledem a nevšedními znalostmi z oblasti slavistiky, byly podnětem k tomu, že když se později znovu uvažovalo o kandidátu na slavistickou katedru ve Vratislavi, byl uváděn — rovněž uvážlivým Šafaříkem¹⁰ — také Purkyně, ač vlastním oborem a badatelským zaměřením nebyl filologem ani slavistou.

Toto druhé jednání o zřízení slavistického pracoviště ve Vratislavi probíhalo na přelomu třicátých a čtyřicátých let. Vedl je znovu prof. Gaupp, nedávno předtím zvolený rektorem. I tentokrát se po rozhovoru s Purkyněm obrátil na Šafaříka jako na nejvhodnějšího kandidáta. Jeho životní postavení se mezitím zlepšilo, a ač Gauppův návrh s radostí uvítal, z Prahy již odjíždět nemínil. Jako vhodného náhradníka místo sebe uvedl F. L. Čelakovského. Purkyně tedy orientoval jednání na Čelakovského, zároveň si však přál, aby se Šafařík ještě rozmyslil a přijal katedru v Berlíně, nebo ještě lépe ve Vratislavi. Ministr Eichhorn se rozhodl pozvat Šafaříka do Berlína a v dopise ze dne 3. dubna 1841 žádal Purkyně, aby ho o tom uvědomil. Purkyně Šafaříkovi zároveň zdůraznil závažnost této cesty pro důležité stanovení koncepce i zahájení slavistických studií. Šafařík do Berlína jel a ministrovi odevzdal svá doporučení ke zřizování slavistické stolice.¹¹ Vídeňská vláda okamžitě reagovala jmenováním Šafaříka kustodem pražské univerzitní knihovny a cenzorem. Ač sama katedru slavistiky zříditi nechtěla, snažila se zabránit odchodu předního slavisty do zahraničí. Jelikož Šafařík byl pevně rozhodnut zůstat v Praze, jmenovala pruská vláda po delším jednání a prověřování profesorem slavistiky Čelakovského. Ten se pak rozhodl pro vratislavskou uni-

⁹ Magnuszewski, J.: *Sprawy słowiańskie na łamach poznańskiego „Tygodnika Literackiego“ (1838—1845)*. Pamiętnik Słowiański, V, 1955 (vyd. 1957), s. 90.

¹⁰ Rösel, H.: *Dokumente zur Geschichte der Slawistik in Deutschland*. Berlin 1964, s. 126, 140; srov. dopis J. E. Purkyně A. J. Vrtátkovi ze dne 2. května 1841, který uveřejnil F. X. Halas v *Universitas* 1987, 3, s. 28—29.

¹¹ H. Rösel: op. cit., s. 164—170.

verzitu, kde si byl jist Purkyňovou účinnou podporou. V Berlíně se habilitoval W. Cybulski a vedl tam výuku slavistiky do r. 1860.

F. L. Čelakovský započal svá čtení v květnu 1842 a zahájil tak ve značně zněmčelé metropoli Dolního Slezska výuku slavistiky jako univerzitního oboru. Purkyně a Čelakovský mohli zde ve své slavistické činnosti navazovat na dřívější působnost J. S. Bandtkieho (1768—1835), který byl oběma profesorům známý ze své dlouholeté a živé spolupráce s českými obrozenci, zvláště s Dobrovským.¹² Bandtkie byl historikem, filologem, bibliografem a etnografem a již za svého krátkého působení ve Varšavě nalezl společně s H. Kołłątajem, S. Staszicem, T. Czackým a S. B. Lindem k zakladatelům novodobé polské vědy. Ze všech tehdejších badatelů nejvíce přispěl k vědeckému osvětlování slovanského autochtonismu slezského území, k rozvíjení historického a jazykovědného bádání tohoto regionu.¹³ Jeho práce se vyznačují kriticizmem, lépe než současní němečtí autoři prací z dané oblasti znal polskou kulturu a odbornou literaturu, ostatní polské badatele převyšoval znalostí německé problematiky a příslušné vědecké produkce. Bandtkie byl na přelomu 18. a 19. století rektorem školy při kostele sv. Ducha ve Vratislavi, od r. 1811 profesorem bibliografie na krakovské univerzitě a ředitelem tamější Jagellonské knihovny. Již r. 1810 chtěl ve Vratislavi založit polsko-česko-slezské historickoliterární sdružení.¹⁴ V roce jeho odchodu do Krakova byla ve Vratislavi zřizována univerzita, pro niž by byl nejlépe připraveným odborníkem pro slovanskou filologii a historii. I na novém působišti udržoval velmi těsné spojení se Slezskem a Vratislaví, pro vratislavskou univerzitu připravil lektora polštiny W. A. Maciejowského. Pokračoval ve svých pracích o slezské problematice, jeho žáci rozvíjeli přátelské a vědecké styky s Purkyněm a Čelakovským i s dalšími českými i slovenskými vědci a literáty.

Český obrozenský program v mnohém odpovídal i slezským historickým podmínkám a vůbec celému pruskému záboru polského území. Vedle této typologické blízkosti, analogických rysů v obecném pojmání úkolů národního hnutí, v šíři badatelských a kulturních zájmů nacházíme

¹² Tuto živou spolupráci dokumentují korespondence předních obrozenců, zvláště druhý díl *Korespondence Josefa Dobrovského. Vzájemné dopisy Josefa Dobrovského a Jiřího Samuele Bandtkieho z let 1810—1827*, Praha 1906. Srov. též: *Literatura česká devatenáctého století 1*, Praha 1911; Jakubec, J.: *Dějiny literatury české 2*. Praha 1934; Opatrný J. W.: *Korespondencja Polaków z Janem Ewangelistą Purkyniem*. Wrocław 1969, s. 365.

¹³ Z Bandtkieho četných prací se k této problematice vztahují např.: *Historisch-kritische Analecten zur Erläuterung der Geschichte des Ostens von Europa*, 1802; *Słownik dokładny języka polskiego i niemieckiego* [...] 1—2, 1806; *Gramatyka polska dla Niemców* [...] 1808; *Dzieje narodu polskiego* 1—2, 1810; *Uwagi nad językiem czeskim, polskim i teraźniejszym rosyjskim*, 1815; *Wiadomości o języku polskim w Szląsku i o polskich Szlązakach*, 1821.

¹⁴ Barycz, H.: *Śląsk w polskiej kulturze umysłowej*. Katowice 1979, s. 292.

mnoho podobností i ve stylu práce, v neúnavné vytrvalosti při uskutečňování vytčených cílů i za velmi nepříznivých okolností, v pochopení nutnosti jazykové a literární obrody a s tím související lidové osvěty na vědeckém základě.¹⁵ Podobně jako Bandtkie i Purkyně vyhledával ve slezských knihovnách a archívech písemné památky, četnými přednáškami se zúčastňoval činnosti Slezské společnosti pro vlasteneckou kulturu a dalších vědeckých a osvětových organizací. Oba propagovali písemnictví slovanských národů v zahraničních periodikách, sledovali historický vývoj Slezska a národnostní složení jeho obyvatelstva, prosazovali výuku polštiny na školách a přípravu nových učitelů pro tuto výuku, objevovali a soustavně podporovali uvědomělé vlastence a buditele, rozvíjeli kulturní vztahy s ostatními částmi rozděleného Polska i s celým slovanským světem. Oba byli tolerantní racionalisté a humanisté, kladoucí důraz na vzdělání a výchovu. Vratislavský vydavatelský dům Kornů jim v jejich úsilí poskytoval pohotovou pomoc.

Vratislavská univerzita vznikla r. 1811 spojením tamější jezuitské akademie zřízené r. 1702 císařem Leopoldem I., s protestantskou univerzitou ve Frankfurtu nad Odrou.¹⁶ Bylo to v období reformem po porážce Pruska napoleonskými vojsky. Finanční zajištění pro univerzitu poskytla sekularizace klášterů v letech 1810—1811. Jedním z hlavních úkolů nové almae matris bylo napomáhat při zajišťování pruské státní správy na rozsáhlém území, přiděleném Prusku po násilném rozdělení Polska. Pro tento účel bylo třeba inteligence znalé polštiny, zvláště pro státní aparát, pro účely školské a církevní. Až do jmenování F. L. Čelakovského byla tato potřeba uspokojována lektorátem polštiny.

Příchodem Čelakovského byla ve Vratislavi oficiálně zahájena výuka slavistiky jako univerzitního oboru. Ze své dřívější působnosti si český básník přinášel rozsáhlé vědomosti z dané vědecké disciplíny,¹⁷ zkušeno-
sti překladatelské, editorské a knihovnické. Ke svým přednáškám si shromažďoval materiály mluvnického i literárního rázu, pro textová cvičení, antologie a chrestomatie využíval písemných památek ze všech slovanských jazyků. Čerpal hlavně ze základních prací Dobrovského, Jungmanna a Šafaříka.

¹⁵ Mezi četnými publikacemi, které Bandtkie vydával s cílem napomoci zvýšení obecné vzdělanosti, byl i Komenského *Orbis pictus* (*Świat malowany*, Wrocław 1805).

¹⁶ Malec z yń s k a, E.: *Polskie tradycje naukowe i uniwersyteckie Wrocławia*. Op. cit., s. 62; B a r y c z, H.: *Rola Polaków w uniwersytecie wrocławskim*, Wrocław 1946, s. 11.

¹⁷ Bílý, F.: *O filologickém vývoji Fr. Lad. Čelakovského*. Listy filologické, 26, 1899, s. 103—116; t ý ž: *Čelakovský na universitě vratislavské*. In: *Rozprawy filologické věnované Janu Gebauerovi*, Praha 1898; Ż a b s k i, T.: *František Ladislav Čelakovský na katedrze slawistyki we Wrocławiu*. Op. cit.; P e t r, J.: *F. L. Čelakovský a slovanská jazykověda*. In: *Slavistický odkaz F. L. Čelakovského*. Práce z dějin slavistiky XI, Praha 1988, Universita Karlova, s. 5—62.

Konkrétní situace na vratislavské univerzitě byla pro daný obor mimořádně svízelná. Purkyně na to upozorňoval Čelakovského ještě před jeho odjezdem z Prahy a snažil se mu vytvářet co nejpríznivější podmínky: se svými studenty zajistil budoucímu kolegovi ve Vratislavi byt, ve spolupráci s členy Literárně slovanské společnosti překládali a vydávali Ohlas písní českých a Ohlas písní ruských, v polských časopisech, v první řadě v poznaňském Tygodniku Literackém, referovali o Čelakovského tvorbě, o jeho příjezdu do Vratislavi a o zahájení přednášek.¹⁸ Na Purkyňovu radu žádal Čelakovský od ministerstva povolení na zřízení semináře při katedře, přidělení asistenta, rozeného Poláka, a zajištění přednosti absolventům jeho katedry při obsazování polonistických profesorských míst na těch školách, kde byla povolena výuka v polském jazyce. Ministerstvo, prosazující germanizační politiku pruské vlády, na tyto požadavky nepřistoupilo, naopak se bránilo uplatňování studentů polské národnosti.

Rovněž postavení nového profesora v univerzitním prostředí bylo velmi obtížné. Ve vědecké radě univerzity neměl hlasovací právo, mnozí průstí profesori s nechutí hleděli na zavádění oboru věnovaného problematice slovanských národů. Ani Čelakovský sám nedovedl čelit nepřiznivým okolnostem a prosadit se jako jeho starší rodák Purkyně. V té době byl již vzdálen vzletu svých romantických počátků, kdy se odvážně zastával polského listopadového povstání proti carské despotii, za což byl zbaven práce redaktorské a učitelské na pražské univerzitě. Postupně podléhal následující bídě, nemocem, starostem o početnou rodinu, otrásla jím manželčina předčasná smrt. V jeho životním postoji a názorech se ponenáhlu stále více uplatňovala jeho existenční závislost na katolickém kléru (spoluredigoval Časopis pro katolické duchovenstvo), loajální poměr ke konzervativním feudálům a vídeňské vládě, nedůtklivá pedanterie vůči okolí.¹⁹ Nedovedl již pochopit a odsuzoval konspirační hnutí německé i polské mládeže, které ve čtyřicátých letech opět narůstalo před jarem národů a novými národně osvobozenecými boji. Sama výuka byla občas narušována a přerušována účastí polských studentů v ozbrojených akcích, zvláště při povstáních r. 1846 a 1848. K navázání bližšího kontaktu s posluchači nepřivedla ani analýza předních děl polské literatury, kterou Čelakovský, jak ostatně všichni naši obrozenci, hodnotil velmi vy-

¹⁸ Magnuszewski, J.: *Sprawy sloviańskie na łamach poznańskiego „Tygodnika Literackiego“* (1838—1845). Op. cit., s. 91 n.; Zakrzewski, B.: *Sprawy śląskie w „Tygodniku Literackim“*. Rocznik Wrocławski, 2, 1959, s. 243 n.

¹⁹ Závodský, A.: *František Ladislav Čelakovský*. Praha 1982, s. 486, 587; *Korespondence a zápisky Frant. Ladislava Čelakovského*. Vydali poznámkami a rejstříky opatřili F. Bílý, V. Černý a J. Štastný, Praha 1907—1939, hlavně sv. 3, s. 119 n.; Szykowski, M.: *Polská účast v českém národním obrození 2*. Praha 1935, s. 544 n.

soko.²⁰ O významnějším vědeckém působení českého básníka a učenice tak můžeme hovořit snad pouze u Josefa Przyborowského, pozdějšího profesora polského jazyka na varšavské Hlavní škole, který přejímal Čelakovského postupy historického srovnávání jazykových jevů v jednotlivých slovanských jazycích.²¹ Trvalejší výsledky dále přineslo jeho podněcování zájmu o Lužické Srby a jejich kulturu, o slovanskou slovesnost — především v překladech básníka R. Zmorského.²² Nepoměrně trvalejší stopy a hlubší přátelské vztahy s polským prostředím zanechala Purkyňova mnohostranná činnost vědecká i pedagogická.

Čelakovský toužil po návratu do vlasti, a když mu Šafařík v Praze připravil nově zřizovanou katedru, rád Vratislav opouštěl. Při svém odchodu navrhoval jako svého nástupce J. P. Koubka a W. Cybulského, který na vratislavskou katedru pomýšlel delší dobu a 21. července 1850 se o ni na tamější fakultě ucházel. Tehdejší vedení fakulty a univerzity však nechtělo přijmout aktivního účastníka polských národně osvobozeneckých zápasů. Proto se obrátilo na slovinského slavistu F. Miklošiče. Ten pozvání nepřijal a katedra zůstala neobsazena až do ledna 1860, kdy se Cybulski konečně dočkal.

Wojciech Cybulski byl romantik,²³ podobně jako jeho profesorští předchůdci a básníci K. Brodziński a A. Mickiewicz se soustřeďoval v první řadě na literaturu, jmenovitě novější. Vycházel z obecnější filozofické a estetické koncepce (v Berlíně poslouchal Hegela), literatuře přikládal významnou národní misi. Pro svou práci byl odborně dobře připraven studijními pobyty a cestami po slovanských zemích. V pedagogické práci nejčastěji vycházel z četby textů, nad nimiž rozvíjel živé diskuse. Byl strhujícím řečníkem a dařilo se mu získávat mládež. Proto i jako kurátor Literárně slovanské společnosti byl úspěšný.

²⁰ Toto své mínění zopakoval i ve vstupní přednášce na pražské univerzitě, v níž uvedl: „Jediný Mickiewicz byl by první ozdobou každé sebebohatší literatury“. Hýsek, M.: *Vstupní přednáška F. L. Čelakovského na pražské univerzitě*. Listy filologické, 50, 1923, s. 260.

²¹ Srov. *Szkoła Główna Warszawska (1862—1869)* 1. Kraków 1900, s. 203 n; Zakrzewski, B.: *Józef Przyborowski na studiach we Wrocławiu*. Sobótka 2, 1947.

²² R. Zmorski přisvojoval Polákům hlavně jihoslovanskou hrdinskou epiku. Překládal také z Kollárový Slávy dcery a spolupracoval s Lužickými Srby, v první řadě s J. A. Smoleřem, s nímž vydával týdeník *Stadlo*. Viz Francev, V. A.: *Pol-skij slavjanofil Roman Zmorskij (1822—1867). K istorii pol'skago slavjanovedenija*, Praga 1919; Magnuszewski, J.: *Roman Zmorski a Łużyce*. Pamiętnik Słowiański, 12, 1962; Pieścikowski, E.: *Święto majowe" R. Zmorskiego*. Slawia Occidentalis, 25, 1965.

²³ Jachimiek, J.: *Wojciech Cybulski jako krytyk i historyk literatury*. Poznań 1930; Pohrt, H.: *Wojciech A. Cybulski, ein polnischer Slawist und Patriot des 19. Jahrhunderts*. In: *Beiträge zur Geschichte der Slawistik*, Berlin 1964, s. 113 až 136; Januszewski, B. V.: *Wojciech Cybulski. Działalność polityczna, pedagogiczna i naukowa*. Ossolineum 1974; též: *Z badań nad początkami slawistyki i problemami mickiewiczologii. U wrocławskiej kolebki polonistyki naukowej*. Ossolineum 1980.

Po smrti Cybulského r. 1867 se univerzita opět neúspěšně snažila získat mimovratislavského učence, tentokrát mladého německého jazykovědce A. Leskiena.²⁴ R. 1868 světila katedru slavistiky dalšímu znamenímu polskému slavistovi Władysławowi Nehringovi, který ji úspěšně vedl až do r. 1907. Nehring byl filologem pozitivistického ražení,²⁵ který ve svém srovnávacím semináři podrobnou textovou analýzou důkladně připravil řadu svých následovníků, mluvilo se dokonce o vratislavské filologické škole. Svou výzkumnou práci zaměřoval Nehring na starší období, jako první z polských lingvistů obsáhle zhodnotil působení staré češtiny na starou polštinu.²⁶ Shodně s tradicí byl i Nehring jako vedoucí osobnost slavistického pracoviště zároveň kurátorem Literární společnosti až do jejího zrušení r. 1886. Již za studentských let, kdy byl jejím předsedou, vyznačoval se neobyčejně systematickým přístupem k projednávané problematice. Tím více jí později vtiskoval pečť svého pracovního postupu a učinil z ní cenný doplněk slavistické výuky.

НАЧАЛО ВРОЦЛАВСКОЙ СЛАВИСТИКИ

Начало вроцлавской славистики связано с именами Е. С. Бандтке, Я. Е. Пуркине и Ф. Л. Челаковского. Бандтке вместе с Г. Коллаем, С. Сташицем и С. В. Линдом принадлежал к основоположникам современной польской науки. Значительный вклад в научную разработку в славянской исконности силезских земель, в развитие исторических и языковедческих исследований в этой области внёс именно Бандтке. Он тесно сотрудничал с чешскими представителями Возрождения, прежде всего с Й. Добровским. И после своего отхода в Краков в 1811 г. он поддерживал связь с Вроцлавом, где в год его ухода был открыт университет. С интересом следовал он стремлению Пуркине учредить в этом университете кафедру славистики. Эти прогрессивные устремления в 1830—32 гг. не удалось успешно завершить. Однако они достигли цели в более благоприятной ситуации десять лет спустя. Вместо первоначально предложенного кандидата П. Й. Шафаржика в 1842 г. профессором славистики стал в нижнесилезской метрополии Ф. Л. Челаковский. В традиции работы Добровского, Юнгманна и Шафаржика он стремился при обучении к широкому сравнительному подходу, а также старался обеспечить своих учеников работой в школах с обучением на польском языке. Рядом с польскими студентами посещали его лекции прежде всего лужичане.

После отхода Челаковского в Прагу в 1849 г. кандидатом на его место стал берлинский доцент В. Цыбулски, литературный историк романтической ориентации. За участие в народно-освободительной борьбе прусское правительство во Вроцлаве утвердило его назначение только в 1860 г. После его смерти в 1867 г. вроцлавской славистики в течение нескольких десятилетий руководил известный филолог позитивистского уклона В. Неринг.

²⁴ Barucz, H.: *Śląsk w polskiej kulturze umysłowej*. Op. cit., s. 364.

²⁵ Nehring, W.: *Slawische Filologie*. In: Festschrift zur Feier des hundertjährigen Bestehens der Universität Breslau, 2, 1911; Mikulski, T.: *Temat Wrocław*. Wrocław 1961, s. 97 n.

²⁶ *Ueber den Einfluss alttschechischen Sprache und Literatur auf die altpolnische*. Archiv für slawische Philologie, 1876—1881.

